

Afsluitend panelgesprek op de slotconferentie van het PWO-project 'Veerkracht ondersteunen bij ouders en kinderen van vluchtelinggezinnen', 8 mei 2019.

Sprekers

1. Charlotte Vandycke (Directeur Vluchtelingenwerk Vlaanderen)
2. Bieke Machiels (Verantwoordelijke studie en beleid, Fedasil)
3. Ann Devos (Pedagogisch begeleider Katholiek Onderwijs Vlaanderen)
4. Jean-Pierre Verhaeghe (Beleidsadviseur, Kinderrechtencommissariaat)

Moderator: Patrick Meurs

Reacties vanuit het panel op het boek

- **Charlotte Vandycke**

Het thema 'kinderen' raakt helaas vaak ondergesneeuwd wanneer we omgaan met mensen op de vlucht. Positief aan dit onderzoek was dat er geluisterd werd naar de kinderen *in* de gezinnen, en dat er samenwerking was met het middenveld. Dit onderzoek heeft een belangrijke waarde voor Vluchtelingenwerk Vlaanderen, in de zin dat het onderstreept dat vluchtelingen niet louter slachtoffers zijn - waarbij de focus op zorg ligt - *of* helden - waarbij zelfredzaamheid centraal staat. Ook bij Vluchtelingenwerk proberen we om te gaan met hoe deze twee figuren in één persoon huizen. Het citaat van Hanna Arendt waarmee het boek begint, over het behouden van de 'stelligheid' of veerkrachtigheid, is dan ook inspirerend.

Het boek vertrekt van de subjectieve getuigenissen van de vluchtelingen zelf, terwijl ze door het beleid vaak geobjectiveerd worden om te 'passen' in de ontvangende samenleving. We moeten deze mensen betrekken, versterken, en ook zien wat zij nodig hebben. Zo kan je komen tot versterking, autonomie en zelfs integratie.

Vluchtelingenwerk wil dan ook aan de hand van deze verhalen enkele aanbevelingen doen aan de beleidsmakers. Deze studie pleit voor een proces van lokale verankering binnen het moeilijke proces van het 'herwortelen', in tegenstelling tot een 'gesegregeerde' opvang in een centrum, weg van de samenleving. Het boek houdt dus een pleidooi voor kleinschaligheid. Ook is er een aanbeveling op het vlak van onderwijs en integratie. Om mensen zo snel mogelijk actief en autonoom te krijgen ligt er een sterke nadruk op de beheersing van het Nederlands. Uit het boek blijkt echter dat je deze mensen ook eerst een stuk rust moet kunnen gunnen, en ze dan vanuit deze autonomie Nederlands laten leren. Het Nederlands zou niet mogen fungeren als een extra barrière.

Vluchtelingenwerk kan dan ook met deze studie aan de slag, om er lessen uit te trekken en vragen te formuleren naar beleidsmakers toe. We moeten de kwetsbaarheid van mensen op de vlucht erkennen zonder er slachtoffers van te maken.

- **Bieke Machiels**

Deze studie biedt voor Fedasil rijke bevindingen en zelfs inspiratie voor komende vergaderingen. Ze legt namelijk enkele pijnpunten bloot, waarvan sommige nieuw zijn, andere reeds gekend. Zo is het standaard behandelen van vluchtelingen als kwetsbaar, en het denken in bepaalde categorieën – bijvoorbeeld het beeld dat jonge gezinnen met kinderen per definitie kwetsbaar zijn en anderen niet – problematisch. Hoewel Fedasil en de Federale Overheid ook vanuit politieke motieven ageren, en dit niet per se samenvalt met de individuele noden, geeft wetenschappelijk onderzoek een zekere autoriteit. Zo werd ook eigen onderzoek verricht naar kwetsbaarheid bij bewoners uit de opvang, in de vorm van twee academische netwerken: één rond welzijn, een ander rond het omgaan met de meertaligheid van de bewoners.

Uit deze studie haalt Fedasil enkele aanbevelingen en tips om de veerkracht te versterken, zoals het voorzien van individuele keukens, het beperken van verhuisbewegingen die de schoolloopbaan benadelen of het faciliteren van de zoektocht naar woningen. Hoewel Fedasil gebonden is aan politieke wil en budgetten, is het zich bewust van het belang van het integreren van familiegerichte methodieken en een constructief samenwerken tussen alle actoren.

- **Ann Devos**

‘We hebben geen idee’, ‘wij hebben dit niet meegemaakt’, etc. zou de reactie moeten zijn op het daarnet gehoorde, aangrijpende verhaal van een Syrische vluchteling die meewerkte aan de studie. Voor vele leerkrachten is het belangrijk om met deze verhalen medeleven te tonen, en je eigen referentiekader hierbij achter te kunnen laten. Daarop inspelend dit voorbeeld: een uitgeprocedeerde jongen uit een OKAN-klas zette zich niet meer in voor school, waarop ik kreeg te horen dat de directeur een tuchtprocedure wilde starten. We moeten directies dus overtuigen om zich in te kunnen leven en cultuursensitief te werk te gaan. Door de getuigenissen in dit boek krijgt dit bredere verhaal een gezicht en kruipt het onder je vel.

Een tweede verhaal toont een ander en positief beeld. In 2016 begon men in een school in Diest een eerste OKAN-klas. De laatste woensdag voor de paasvakantie nodigde de coördinator de betrokken leerlingen en families uit voor de rapportering op het oudercontact. Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om het ook te hebben over andere kwesties en besognes. De refter van de school werd voor de helft gebruikt voor het oudercontact, en voor de andere helft opgedeeld in een ruimte waar de ouders konden netwerken met allerlei relevante

lokale organisaties. Dit werd een groot succes, niet in het minst doordat de ouders lekkernijen uit eigen land hadden bereid en meegebracht. Dit netwerk is onbetaalbaar: het geeft mensen voor een deel hun autonomie terug. Ze kunnen zelf beslissingen nemen, in samenwerking met anderen, dit in tegenstelling tot het jarenlang afgezonderd zitten, zonder veel ruimte voor eigen initiatief. Deze mensen zouden veel meer zelf kunnen beslissen en levenskeuzes maken, bijvoorbeeld de latere studiekeuze voor de kinderen. Helaas leeft vaak het idee: 'Wij hebben onze structuur en daar moeten ze (zich) in passen'.

- **Jean-Pierre Verhaeghe** (verontschuldigd)

[Dit deel wordt voorgelezen door moderator Patrick Meurs.]

'Ook voor het Kinderrechtencommissariaat is dit werk informatief en inspirerend. De vele getuigenissen doorheen het hele boek werken vaak ook erg confronterend.

Ik kan me scharen achter de vijftien beleidsaanbevelingen in hoofdstuk 6 van het boek, met een vraag die hieruit voortvloeit: bevelen de onderzoekers een verlenging van het verblijf in een LOI aan door simpelweg de duur, na aankomst in het LOI, uit te breiden – vooraleer de gezinnen zelfstandig te gaan laten wonen? Of eerder door sneller van een collectieve opvang naar een LOI over te stappen – en dus de huidige voorwaarde van erkenning terug te schroeven?

Het advies voor een krachtig beleid om vluchtelingen en asielzoekers van meet af aan duidelijk te benaderen vanuit een perspectief van verwelkoming is een logische aanbeveling. Maar de overwegingen kennende die beleidsmakers ertoe gebracht hebben over te gaan naar een model met meer en langer verblijf in grootschalige collectieve centra (ook voor gezinnen met kinderen) én door het gegeven dat over de voorbije vijf jaar zowat 50% van de asielzoekers geen erkenning kreeg, mag je hier natuurlijk wel heel wat tegenwind verwachten.

Op p. 224 van het boek vindt men dan ook een belangrijke stelling terug: we moeten inzetten op veiligheid en het versterken van de autonomie van vluchtelingen, want dit schept een hoopvol en toekomstgericht perspectief, zelfs als het verblijf tijdelijk en de terugkeer onvermijdelijk is. We moeten dan ook de autonomie bevorderen voor *alle* vluchtelingen, *niet* enkel diegene met een goed verblijfsperspectief.'

Reacties en vragen vanuit het publiek.

- Is het kaartenspel ook bruikbaar voor niet-begeleide minderjarigen? (Voogd niet-begeleide minderjarigen)

Claire Wiewauters (kindertherapeut en docent-onderzoeker bij Odisee): 'Dit hebben we nog niet uitgetoet. We hebben wel gezocht naar een vormgeving

die niet kinderlijk is en ook volwassenen aanspreekt. In die zin kan het zeker ook ingezet worden bij jongeren en adolescenten, als het verhaal kan aangepast worden. De taligheid is wel gericht op kinderen van 6 tot 12 jaar. ‘

Patrick Meurs: ‘We kunnen of moeten ook spreken over het beeld van de ‘innerlijke ouders’ van de niet-begeleide minderjarige.’

- Een reactie van een dagelijks verantwoordelijke in het LOI in Kruikebeke:

‘Ik ben dankbaar voor de tijd die de makers van deze studie gespendeerd hebben met ‘mijn’ mensen. Zij zijn blij dat ze een stem hebben gekregen en hun verhaal hebben kunnen doen. Een frustratie waar ik mee zit en een kritische bemerking naar het panel toe, is dat er vanuit het beleid hier weinig mee wordt gedaan. Een voorbeeld is het thema van het tolken door de kinderen. In ons centrum is er beslist om de werking met officiële tolken uit te hollen. Het is bijvoorbeeld niet meer mogelijk om tolken mee te sturen naar het oudercontact. De LOI’s zouden meer moeten kunnen inzetten op de verankering van deze personen.’

- Wat zou er moeten gebeuren om jonge moeders toe te leiden naar groepen? In de Brusselse context bieden we deze aan in het Arabisch en het Frans, maar nog blijft het moeilijk. (*Integratie en inburgering, regio Brussel*)

Mieke Groeninck: ‘De toeleiding is vaak moeilijk voor hulpverleners, maar een ankerpunt creëren is belangrijk. Op huisbezoek gaan geeft een band, een anker, wat heel erg faciliteert en beter werkt dan formulieren of formaliteit.’

- Een reactie van een coördinator van een Gents project:

‘De werving van deelnemers is inderdaad moeilijk, maar dit komt ook door de restrictieve criteria en regelgeving. Zo ging het bij ons bijvoorbeeld om niet-EU burgers en kinderen tussen nul en drie. Je moet dus kijken naar waar het geld vandaan komt en welke criteria worden opgelegd.’

Patrick Meurs: ‘Bij dit soort werk is het belangrijk dat je mensen naar je organisatie/werking krijgt als ze het zien als een aanknopingspunt voor hun leven. Een beleid gaat er altijd van uit dat er onmiddellijk ontmoeting en verdieping is. Als ze zien ‘het helpt ons niet in ons leven’, dan komen ze echter niet. Dit gebeurt wel als er een aanknopingspunt in de groep is; dan voelen ze zich ‘gedragen’.’

- Een reactie van een ambtenaar van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

‘Brussel is zeer specifiek. In Vlaanderen is er verplichte inburgering. Die komt er in Brussel wel, maar dan moet je zeggen tot welke ‘stam’ je behoort. Heel belangrijk hier zijn de partners. Begin maar eens te zoeken in Brussel...’

Ten slotte kan Mieke Groeninck het nieuws bevestigen dat er een **vervolgonderzoek** zal komen, deze keer rond het thema gezinshereniging. We zullen trachten een traject te ontwikkelen voor hulpverleners die vluchtelingen begeleiden voor, tijdens en na de gezinshereniging.